

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.67.53>
УДК 343.985

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТАКТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОВЕДЕННЯ КОНТРОЛЬНОЇ ПОСТАВКИ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ І ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН

Корнієнко М.В.,

*доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри адміністративної діяльності поліції
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Корнієнко М. В. Організаційно-тактичні засади проведення контрольної поставки наркотичних засобів і психотропних речовин.

У статті розглядаються організаційно-тактичні засади даної форми контролю за вчиненням злочину при розслідуванні злочинів у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, особливо при здійсненні їх контрабанди. Автором розкривається поняття, мета, завдання та види даного заходу, правові підстави та організаційно-тактичні засади контрольованої поставки.

Автором проаналізований зміст нормативно-правових актів, що регламентують проведення контрольованої поставки та виділені певні ознаки, що вказують на ефективність проведення даного заходу. Також відповідно до мети проведення контрольованої поставки, закріплених в законодавстві та встановленому напрямку ефективного проведення заходу виділені завдання, які можна вирішити під час запобігання, виявлення та розслідування злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів та психотропних речовин.

Сформульоване авторське визначення контрольованої поставки, як ефективної форми контролю за вчиненням злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів та психотропних речовин.

Систематизовані на підставі думки ряду вчених та обґрунтовані класифікаційні ознаки та відповідні види контрольованої поставки за незаконним обігом наркотичних засобів та психотропних речовин. Встановлено, що за способом отримання первинної інформації контрольовані поставки можна поділити на виявлені на етапі підготовки та які виявляються в ході незаконного перевезення наркотичних засобів або психотропних речовин.

Констатовано, що контрольована поставка є достатньо складним організаційно-тактичним заходом, у зв'язку з чим вона вимагає належної підготовки всіх учасників заходу, особливо що стосується їх взаємодії та передбачає складання сумісних планів, підготовки відповідних сил та засобів, проведення інструктажів тощо. Визначені етапи проведення контрольованої поставки при розслідуванні злочинів у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, особливо при здійсненні їх контрабанди.

Наголошено на особливості організації та тактики проведення контрольованої поставки при розслідуванні злочинів у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

Ключові слова: наркотичний засіб, наркотик, психотропна речовина, прекурсор, незаконний обіг, контроль за вчиненням злочину, оперативно-розшукова діяльність, негласна слідча (розшукова) дія.

Korniienko M.V. Organizational and tactical principles of control supply of drugs and psychotropic substances.

The article considers the organizational and tactical principles of this form of control over the commission of a crime in the investigation of crimes in the field of illicit trafficking in narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues or precursors, especially in their smuggling. The author reveals the concept, purpose, objectives and types of this event, the legal basis and organizational and tactical principles of controlled delivery.

The author analyzes the content of regulations governing the controlled supply and highlights certain features that indicate the effectiveness of this measure. Also, in accordance with the purpose of controlled delivery, enshrined

in law and the established direction of effective action, there are tasks that can be solved during the prevention, detection and investigation of crimes related to illicit trafficking in narcotic drugs and psychotropic substances.

The author's definition of controlled delivery as an effective form of control over the commission of crimes related to illicit trafficking in narcotic drugs and psychotropic substances is formulated.

Systematized on the basis of the opinion of a number of scientists and substantiated classification features and relevant types of controlled supply of illicit trafficking in narcotic drugs and psychotropic substances. It is established that according to the method of obtaining primary information, controlled deliveries can be divided into those detected at the stage of preparation and those detected during the illegal transportation of narcotic drugs or psychotropic substances.

It was stated that controlled delivery is a rather complex organizational and tactical measure, and therefore it requires proper training of all participants, especially in terms of their interaction and involves joint plans, preparation of appropriate forces and means, briefings and more. The stages of controlled delivery in the investigation of crimes in the field of illicit trafficking in narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues or precursors, especially in the implementation of their smuggling.

Emphasis is placed on the peculiarities of the organization and tactics of controlled delivery in the investigation of crimes in the field of illicit trafficking in narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues or precursors.

Key words: narcotic drug, narcotic drug, psychotropic substance, precursor, illicit trafficking, control over the commission of a crime, operative-search activity, covert investigative (search) action.

Постановка проблеми та її актуальність. Проблема наркоманії стає все більш наболілою, у зв'язку з постійним її розповсюдженням. Особливо ця проблема загострюється як для суспільства, так і для держави в поєднанні з іншими тяжкими та особливо тяжкими злочинами. Так, наркоманія стає відправною точкою для втягування особи до злочинної діяльності, пов'язаною з вбивствами, розбійними нападами, грабежами, крадіжками тощо. Особливо прикро коли до злочинності потрапляють малолітні та неповнолітні на підґрунті «знайомства» з наркотиками. Складність запобігання та виявлення злочинів, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, полягає в їх довгостроковій латентності, чому на теперішній час дуже сприяє інтернет, за допомогою якого відбувається так званий безконтактний спосіб розповсюдження наркотиків. Загальне зростання кількості злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, вимагає застосування превентивних заходів, щодо запобігання, виявлення, припинення та розслідування даного виду злочинів.

Постійна зміна та удосконалення злочинцями способів та засобів незаконного обігу наркотиків, ставить перед правоохоронними органами виклик щодо неперервного удосконалення методів та впровадження сучасних засобів боротьби з даним видом злочинності. Тому запобігання, виявлення та розслідування даного виду злочину традиційними методами в більшості випадків стає неефективним, у зв'язку з чим підвищується значення вмілої організації та проведення деяких негласних слідчих (розшукових) дій, які є невід'ємною частиною ефективного розслідування злочинів.

Одною із таких негласних слідчих (розшукових) дій є контрольована поставка, яка в свою чергу відноситься до форми контролю за вчиненням злочину. Контрольована поставка є ефективним способом отримання оперативної інформації про особу злочинця, спосіб скоєння, час та місце скоєння злочину іншої оперативної значущої та доказової інформації, шляхом встановлення контролю за розповсюдженням (перевезенням, продажом, купівлею тощо) наркотичних засобів психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на те що теоретичні положення щодо контрольованої поставки були розроблені ще в радянські часи, окремі теоретичні питання, які стосуються проведення даного заходу, як в оперативно-розшуковій діяльності, так і в науці кримінального процесу залишаються предметом наукових суперечок та потребують вирішення та доробок.

Загальнотеоретичним та організаційно-тактичним основам проведення контрольованої поставки, як в цілому у відношенні розслідувань за всіма злочинами, так і при розслідуванні злочинів у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, приділяло увагу багато вітчизняних та зарубіжних вчених: О.М. Бандурка, Ю.В. Баулін, М.П. Водько, В.О. Глушков, Я.В. Давидов, П.С. Дмитрієв Є.А. Доля В.Я. Дорохов О.М. Джужа, О.Ф. Долженков, М.П. Карпушин М.І. Камлик, О.О. Кваша, О.М. Костенко, В.К. Лисиченко, О. М. Литвак В.П. Меживой, А.В. Мовчан, Д.Й. Никифорчук, Є.Б. Песков В.В. Сташис, Є.Д. Скулиш, О.Ю. Татаров, В.Я. Тацій, В.П. Тихий, І.К. Туркевич, А.Ю. Шумилов, О.Н. Ярмиш та ін. Проте, незважаючи на активність наукової думки, окремі аспекти організаційно-тактичних засад проведення контрольованої поставки наркотичних засобів та психотропних речовин потребують глибокого наукового аналізу.

Метою цієї статті є визначення організаційно-тактичних засад проведення контрольованої поставки наркотичних засобів та психотропних речовин, а саме мети, завдань, видів даного заходу, особливостей алгоритму та тактики проведення контрольованої поставки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Контрольована поставка, як захід протидії незаконному обігу наркотиків вперше був застосований у 70-х роках ХХ сторіччя співробітниками Інтерполу [7]. Тоді контрольована поставка розроблялася та застосовувалася як операція та в подальшому була включена до переліку ефективних методів діяльності правоохоронних органів багатьох країн. Відповідно п. 9 ст. 1 Конвенції Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин від 16 березня 1989 р. (дата підписання Україною) контрольована поставка означає метод, при якому допускається вивезення, провезення або ввезення на територію однієї або декількох країн незаконних або таких, що викликають підозру, партій наркотичних засобів, психотропних речовин, або речовин, що їх замінюють, з відома і під наглядом їх компетентними органами з метою виявлення осіб, які беруть участь у здійсненні правопорушень, визнаних такими відповідно до цієї Конвенції [1].

Стаття 271 Кримінального процесуального кодексу [2] не дає визначення контрольованої поставки, але на відміну від вищевказаної Конвенції ООН контрольована поставка законодавцем закріплена вже не як метод, а як одна із форм контролю за вчиненням злочину. Але в статті розкриваються основні процесуальні аспекти організації проведення контрольованої поставки.

Також визначення контрольованої поставки розкривається в п. 1.12.1. Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, затверджену наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Державної митної служби України, зареєстрованими у Міністерстві юстиції України від 16.11.2012 №114/1042/516/1199/936/1687/5, а саме контрольована поставка полягає в організації і здійсненні слідчим та оперативним підрозділом контролю за переміщенням (перевезенням, пересиланням, передачею, ввезенням, вивезенням з України чи транзитним переміщенням її територією) товарів, предметів і речовин, у тому числі заборонених до обігу, з метою виявлення ознак злочину та фіксації фактичних даних про протиправні діяння осіб, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України [6].

Крім цього на законодавчому рівні закріплена та розкривається мета проведення контрольованої поставки. Так, в п. 2 статті 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» вказується, що контрольована поставка проводиться з метою виявлення та документування фактів протиправних діянь [4]. Також більш конкретне відображення мети даного заходу у відношенні протидії незаконному обігу наркотиків є в статті 4 Закону України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними»: з метою виявлення джерел і каналів незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, осіб, які беруть участь в цьому, в кожному окремому випадку за домовленістю з відповідними органами іноземних держав або на підставі міжнародних договорів України [5].

Аналізуючи зміст вищевказаних нормативно-правових актів можна виділити певні ознаки, що вказують на ефективне проведення контрольованої поставки, а саме:

- необхідність задіяти до проведення заходу правоохоронні органи країн, через території яких здійснюється перевезення предметів та речовин;
- можливість встановлення організаторів перевезення, осіб, які займаються оптовим збутом наркотичних засобів;
- володіння суб'єктами проведення контрольованої поставки ситуацією та гарантування належного контролю та спостереження за вантажем на всьому шляху його перевезення або пересилання, а також можливість безперешкодного його вилучення (при необхідності) на всьому маршруту прямування;
- наявність достатнього запасу часу для розробки всебічного плану спільних дій із представниками правоохоронних органів країн, через які здійснюватиметься постачання.

Крім цього можна встановити напрямок діяльності правоохоронних органів, де контрольована поставка буде найефективнішим методом боротьби із злочинністю. Так, у зв'язку з тим, що цей метод вперше був застосований під час розслідування незаконного обігу наркотичних засобів, а термін поставка передбачає перевезення значної кількості предметів та речовин, можна зробити висновок, що контрольована поставка є незамінною формою контролю за вчиненням злочинів, пов'язаних із незаконним перевезенням (вивезенням, ввезенням в країну та транзитом) у великій кількості наркотичних засобів та психотропних речовин організованими злочинними групами, тобто здійснення контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів відповідно ст. 305 Кримінального кодексу України [3].

Відповідно до мети проведення контрольованої поставки, закріпленій в законодавстві та встановленому напрямку ефективного проведення контрольованої поставки можна виділити ряд завдань, які можна вирішити під час запобігання, виявлення та розслідування злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів та психотропних речовин:

- виявлення місць незаконного виготовлення та придбання наркотичних засобів та психотропних речовин;
- виявлення організаторів та замовників збуту наркотичних засобів та психотропних речовин;
- виявлення корумпованих осіб в правоохоронних органах, які сприяють незаконному перевезенню наркотичних засобів та психотропних речовин;
- виявлення та перекриття каналів незаконного обігу наркотичних засобів та психотропних речовин;
- фіксація та отримання оперативної та доказової інформації злочинної діяльності всіх учасників організованих злочинних груп, незважаючи на їх ролі.

Враховуючи вищевикладене, вважаємо за доцільне надати своє визначення контрольованої поставки, як ефективної форми контролю за вчиненням злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів та психотропних речовин. Отже, контрольована поставка – це метод протидії контрабанді наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, який здійснюється правоохоронними органами одної або декілька країн, через які пролягають незаконні маршрути перевезення наркотичних засобів та психотропних речовин під наглядом, який контролюється компетентними органами, з метою виявлення джерел та каналів незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та осіб, які беруть участь в цьому та подальшого припинення злочинної діяльності, пов'язаної з незаконним перевезенням на території країни, а також через митний (державний) кордон наркотичних засобів та психотропні речовини.

Виходячи із наукової думки ряду вчених, таких як О.М. Бандурка, О.Ф. Долженков, В.Б. Рушайло, В.К. Лисиченко, А.В. Мовчан, Є.Б. Песков, Скулиш С.Д. можна виділити наступні класифікаційні ознаки та відповідні види контрольованої поставки.

Так, залежно від джерел походження наркотичних засобів та психотропних речовин, місць виробництва та продажу, місць перебування учасників незаконної угоди купівлі-продажу наркотичних засобів, контрольовані поставки поділяються на зовнішні та внутрішні. Зовнішні контрольовані поставки пов'язані з перетином кордону, а внутрішні – здійснюються в межах країни.

В залежності від кількості країн, які приймають участь в проведенні контрольованої поставки: односторонні, двосторонні та багатосторонні. Односторонні контрольовані поставки здійснюються в межах країни. Двосторонні – передбачають ввезення та вивезення наркотичних засобів, а багатосторонні, окрім ввезення та вивезення з країни, передбачають ще транзитні перевезення наркотичних засобів та психотропних речовин.

Відповідно способу перевезення наркотичних засобів та психотропних речовин, контрольовані поставки можна поділити на вантажний, внутрішньопорожнинний, поштовий та інші. Вантажні контрольовані поставки передбачають перевезення наркотичних засобів та психотропних речовин, як окремо, так і сумісно із іншими предметами та речовинами, в тому числі якщо вони в них замасковані. Внутрішньопорожнинний спосіб передбачає перевезення наркотичних засобів в певних порожнинах окремих органів людини. А поштовий, говорить сам за себе, але потребує певної процесуальної процедури дозволу, в зв'язку з тим, що він пов'язаний із обмеженням конституційних прав громадян на таємницю поштових відправлень.

Також за особливістю тактики проведення заходу, контрольовані поставки можна поділити на звичайні та «підмінні». Звичайна контрольована поставка не передбачає вилучення наркотичних засобів або психотропних речовин, під час їх переміщення, що, відповідно підвищує ризик втрати контролю за наркотиком. «Підмінна» контрольована поставка, в свою чергу поділяється на повну та часткову, та передбачає повну або часткову заміну наркотичних засобів або психотропних речовин на муляж, що знижує ризик втрати «товару» та дає більш широкі можливості для спостереженням та фіксацією злочинної діяльності [7, с. 134-136].

За способом отримання первинної інформації контрольовані поставки можна поділити на виявлені на етапі підготовки та які виявляються в ході незаконного перевезення наркотичних засобів або психотропних речовин. Перші – проводяться на підставі оперативної інформації про підготовку до перевезення наркотичних засобів, а другі – на підставі фактів перевезення наркотичних засобів, виявлених під час митного або прикордонного огляду, перевірки поштових відправлень та інших [9, с. 18-20].

Контрольована поставка є достатньо складним організаційно-тактичним заходом, у зв'язку з чим він вимагає належної підготовки всіх учасників заходу, особливо що стосується їх взаємодії та передбачає складання сумісних планів, підготовки відповідних сил та засобів, проведення інструктажів тощо. Так, контрольована поставка наркотичних засобів та психотропних речовин складається з наступних основних етапів: підготовчого, основного та заключного.

На підготовчому етапі відбувається виявлення факту незаконного транспортування або контрабанди наркотичних засобів; оформлення необхідних процесуальних документів щодо проведення заходу; складання сумісного плану заходів, вибір та підготовка сил та засобів тощо.

На основному етапі необхідно звернути увагу на такі умови, дотримання яких забезпечує ефективне застосування цього методу: відсутність перешкод з боку законодавства та правоохоронних органів країн, через території яких здійснюватиметься контрольоване переміщення наркотичних засобів; факт виявлення правоохоронними органами наркотичних засобів невідомий злочинцям і не оприлюднений. Керівники проведення контрольованої поставки повинні враховувати, що організатори злочинних груп можуть з будь-яких причин призупинити переміщення вантажу та розпорядитися ним на власний розсуд. Необхідно запобігти такому розвитку ситуації. За наявності об'єктивних даних про те, що перевізники наркотиків встановили або запідозрили своє виявлення, операція з контрольованої поставки негайно припиняється та вживають заходів до затримання вантажу та його власників.

На заключному етапі заходу тактичною особливістю є вибір моменту відкриття та проникнення до місця доставлення наркотичних засобів. Враховуючи те, що особи, які займаються незаконним обігом наркотичних засобів та психотропних речовин, після прибуття товару до місця призначення за адресою, кілька годин, а можливо й днів не торкаються «товару», перевіряючи безпеку його отримання. В зв'язку з чим ефективність контрольованої поставки залежить від професійної підготовки оперативних підрозділів, їх досвіду та матеріально-технічного супроводження проведення заходу.

Висновки. У зв'язку з вищевикладеним можна сформулювати наступні положення, що є заставою ефективною організації та тактики проведення контрольованої поставки наркотичних засобів і психотропних речовин:

1. Контрольована поставка є незамінною формою контролю за вчиненням злочинів, пов'язаних із незаконним перевезенням (вивезенням, ввезенням в країну та транзитом) у великій кількості наркотичних засобів та психотропних речовин організованими злочинними групами, тобто здійснення контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів відповідно ст. 305 Кримінального кодексу України.
2. Контрольована поставка – це метод протидії контрабанді наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, який здійснюється правоохоронними органами одної або декілька країн, через які пролягають незаконні маршрути перевезення наркотичних засобів та психотропних речовин під наглядом, який контролюється компетентними органами, з метою виявлення джерел та каналів незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та осіб, які беруть участь в цьому та подальшого припинення злочинної діяльності, пов'язаної з незаконним перевезенням на території країни, а також через митний (державний) кордон наркотичних засобів та психотропні речовини.
3. Контрольована поставка є достатньо складним організаційно-тактичним заходом, у зв'язку з чим він вимагає належної підготовки всіх учасників заходу, особливо що стосується їх взаємодії та передбачає складання сумісних планів, підготовки відповідних сил та засобів, проведення інструктажів тощо.

Список використаних джерел:

1. Конвенції Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин. Дата підписання Україною: 16 березня 1989 р. Набуття чинності для України: 27 листопада 1991 р. (Конвенцію ратифіковано Постановою ВР № 1000-XII (1000-12) від 25.04.91) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_096#Text (дата звернення 25.10.2021)
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : від 13.04.2012. Відомості Верховної Ради України. 2013, №9-10, №11-12, №13, ст.88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення 25.10.2021)
3. Кримінальний кодекс України : від 05.04.2001. Відомості Верховної Ради України. 2001, № 25-26, ст.131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення 25.10.2021)
4. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» : від 18.02.1992. Відомості Верховної Ради України. 1992, №22, ст. 303. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення 25.10.2021)
5. Закон України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними» : від 15.02.1995. Відомості Верховної Ради України. 1995, № 10, ст.62. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/62/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 25.10.2021)
6. Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, затверджену наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх

справ України, Служби безпеки України, Адміністрації державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Державної митної служби України, зареєстрованими у Міністерстві юстиції України від 16.11.2012 №114/1042/516/1199/936/1687/5 : від 16.11.2012. Текст взято з сайту Мін'юсту України <http://www.minjust.gov.ua>. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12#Text> (дата звернення 25.10.2021)

7. Бандурка О.М. Оперативно-розшукова діяльність : підручник. Х. : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2002. 244 с.

8. Основы оперативно-розыскной деятельности : учебник под ред. В.Б. Рушайло. С.Пб. : Лань, 2000, 720 с.

9. Скулиш Є.Д. Негласні слідчі (розшукові) дії за кримінально-процесуальним законодавством України. Вісник Національної академії прокуратури України. 2012. № 2, С. 15-23